

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВЧИНЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

CRIMINAL RESPONSIBILITY FOR COMMITTING OFFENSES IN THE FIELD OF ENERGY SECURITY UNDER THE LEGISLATION OF THE COUNTRIES OF THE EUROPEAN UNION

Гирич О.С., аспірант кафедри кримінального права і криминології
Львівський державний університет внутрішніх справ

Дана стаття присвячена вивченню кримінальної відповідальності за вчинення правопорушень у сфері енергетичної безпеки за законодавством країн Європейського Союзу. Проблема забезпечення енергетичної безпеки є дуже актуальною у період економічних та геополітичних викликів сьогодення. У зв'язку з сучасними подіями, які постійно виникають на світовому енергетичному ринку, держави-члени Європейського Союзу змушені знаходити шляхи для забезпечення надійного та сталого постачання енергоресурсів, здійснювати розвиток програм щодо енергозбереження, розвивати нові джерела у сфері електроенергетики, а також, боротися і попереджувати порушення у сфері енергетичної безпеки.

Європейський Союз надає велике значення енергетичній безпеці, оскільки стабільне та надійне постачання енергії є критично важливим для економічного розвитку та національної безпеки кожної з країн-членів. Кримінальна відповідальність за правопорушення у сфері енергетичної безпеки в законодавстві Європейського Союзу регулюється досить складним, проте достатньо зрозумілим, правовим механізмом.

Автор робить висновок, що кримінальна відповідальність за правопорушення у сфері енергетичної безпеки в законодавстві Європейського Союзу регулюється як на загальносоюзному рівні, так і на рівні національних законодавств країн-членів. Автором проведено дослідження щодо визначення основоположних підходів до того як законодавство Європейського союзу забезпечує боротьбу з кримінальними правопорушеннями у сфері енергетичної безпеки країн-членів Європейського Союзу. Автором доведено, що законодавство Європейського Союзу спрямоване на створення ефективних механізмів протидії правопорушенням у сфері енергетичної безпеки.

У Конституції України закріплено курс на євроінтеграцію і незворотність європейського та євроатлантичного напрямку. Автор робить висновок, що законодавство України має бути гармонізованим з законодавством Європейського Союзу, відтак особливості кримінального права країн-членів Європейського Союзу у сфері енергетичної безпеки повинно ретельно досліджуватись. Окрім того, з однієї сторони, потрібно переймати найкращі практики Європейського Союзу, а з іншої сторони – розвивати вітчизняне законодавство. Як наслідок, такий алгоритм зможе допомогти у кращому розумінні обов'язків держави, громадян, приватних юридичних осіб щодо захисту енергетичних ресурсів та критичної інфраструктури, а такий підхід зможе зміцнити, безпосередньо, енергетичну безпеку України.

У цій статті розглянуто ключові законодавчі акти Європейського Союзу, що регулюють кримінальну відповідальність у сфері енергетичної безпеки, а також досліджено їхнє значення для захисту енергетичної системи Європи.

Ключові слова: енергетична безпека, Європейський Союз, законодавство країн-членів Європейського Союзу, кримінальні правопорушення, критична інфраструктура, директива, регламент.

This article is devoted to the study of criminal liability for committing offenses in the field of energy security under the legislation of the countries of the European Union. The problem of ensuring energy security is very relevant in today's period of economic and geopolitical challenges. In connection with modern events that constantly arise on the world energy market, the member states of the European Union are forced to find ways to ensure a reliable and sustainable supply of energy resources, to develop energy saving programs, to develop new sources in the field of electric power, and also to fight and to prevent violations in the field of energy security.

The European Union attaches great importance to energy security, as a stable and reliable supply of energy is critical for the economic development and national security of each member state. Criminal liability for offenses in the field of energy security in the legislation of the European Union is regulated by a rather complex, but sufficiently clear, legal mechanism.

The author concludes that criminal liability for offenses in the field of energy security in the legislation of the European Union is regulated both at the Union-wide level and at the level of the national legislation of the member states. The author conducted a study on determining the fundamental approaches to how the legislation of the European Union ensures the fight against criminal offenses in the field of energy security of the member states of the European Union. The author has proven that the legislation of the European Union is aimed at creating effective mechanisms for combating offenses in the field of energy security.

The Constitution of Ukraine enshrines the course of European integration and the irreversibility of the European and Euro-Atlantic direction. The author concludes that the legislation of Ukraine should be harmonized with the legislation of the European Union, so the specifics of the criminal law of the member states of the European Union in the field of energy security should be carefully investigated. In addition, on the one hand, it is necessary to adopt the best practices of the European Union, and on the other hand, to develop domestic legislation. As a result, such an algorithm will be able to help in a better understanding of the duties of the state, citizens, and private legal entities regarding the protection of energy resources and critical infrastructure, and such an approach will be able to directly strengthen the energy security of Ukraine.

This article examines key European Union legislation regulating criminal liability in the field of energy security, and examines their significance for the protection of Europe's energy system.

Key words: energy security, European Union, legislation of the member states of the European Union, criminal offenses, critical infrastructure, directive, regulation.

Постановка проблеми. Енергетична інфраструктура Європейського Союзу стає все більш вразливою до різних загроз. Незважаючи на наявність міжнародних та національних законодавчих механізмів, ефективне забезпечення енергетичної безпеки потребує постійного вдосконалення законодавчої бази та посилення кримінальної відповідальності. Недостатній рівень захисту енергетичних об'єктів і слабка гармонізація законодавства між країнами можуть призвести до серйозних економічних і соціальних наслід-

ків, що ставить під загрозу стабільність енергопостачання на рівні держав і всього Європейського Союзу.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Дослідженню окремих аспектів кримінальної відповідальності за вчинення правопорушень у сфері енергетичної безпеки за законодавством Європейського Союзу присвячені праці Бауліна Ю. В., Пономаренко Ю. А., Хавронюка М. І., Кучинської О. П., Орлова Ю. В.

Метою статті є аналіз законодавства Європейського Союзу, що стосується енергетичної безпеки, та аналіз механізмів захисту порушень у цій сфері в межах кримінального права. Відповідно до цього, автор аналізує енергетичне законодавство Європейського Союзу, а також з'ясовує подальші перспективи його розвитку.

Виклад основного матеріалу. Питання енергетичної безпеки і її захист в рамках кримінального права країн-членів Європейського Союзу є дуже важливою складовою усіх видів державної безпеки кожної з держав-членів. Саме тому, Європейський Союз ставить питання захисту енергетичної безпеки на ключове місце.

Кримінальна відповідальність за вчинення правопорушень у сфері енергетичної безпеки за законодавством Європейського Союзу охоплює широкий спектр правопорушень, спрямованих на захист критичної інфраструктури, ринків електричної енергії та енергетичних ресурсів. Європейський Союз активно впроваджує та вдосконалює правову базу для забезпечення енергетичної безпеки. Основними аспектами кримінальної відповідальності в сфері енергетичної безпеки за умовним поділом, аналізуючи нормативно-правові акти Європейського Союзу, є: злочини, пов'язані з критичною енергетичною інфраструктурою, з енергетичним шахрайством, а також кібербезпека та атаки на енергетичні системи, боротьба з маніпуляціями на ринках енергії, міжнародне співробітництво та гармонізація усього законодавства. Основними документами, регламентують питання енергетичної безпеки у Європейському Союзі є Директиви та Регламенти.

Директива Ради Європейського Союзу 2008/114/ЄС від 8 грудня 2008 року «Про про ідентифікацію і визначення європейських критичних інфраструктур та оцінювання необхідності покращення їх охорони та захисту» встановлює важливі правові основи, які прямо чи опосередковано впливають на кримінальну відповідальність за правопорушення у сфері енергетичної безпеки. Хоча сама Директива не визначає конкретні кримінальні санкції, вона створює базу для впровадження таких санкцій на національному рівні держав-членів ЄС, гармонізуючи підходи до захисту критичної інфраструктури та правопорушень у цій сфері.

Директива вимагає від держав запровадити або удосконалити вже запроваджене законодавство, що передбачає кримінальну відповідальність за саботаж, диверсії та інші правопорушення, які можуть призвести до пошкодження чи знищення критичної інфраструктури. Говорячи про енергетичні об'єкти, це може включати напади трубопроводів, мережі електропередачі, електростанції, інші енергетичні установки. Дії, що спрямовані на виведення з ладу об'єктів енергетичної інфраструктури, можуть вважатися терористичними актами або серйозними кримінальними злочинами, що передбачають суворі покарання, зокрема позбавлення волі [1].

Директива 2013/40/ЄС Європейського парламенту та Ради від 12 серпня 2013 року «Про атаки на інформаційні системи» є ще одним важливим нормативним актом Європейського Союзу, який встановлює правову базу для криміналізації кібератак на інформаційні системи, зокрема таких, що стосуються критичної інфраструктури, включаючи об'єкти енергетичної сфери.

У контексті енергетичної безпеки ця директива через призму енергетичних систем (електростанцій, системи передачі та розподілу енергії) інтерпретує, що такі об'єкти стають дедалі вразливішими до кібератак, що можуть спричинити серйозні перебої в постачанні енергії та вплинути на стабільність енергосистеми. Ця Директива зобов'язує держави-члени ЄС ввести кримінальну відповідальність за перелік правопорушень, які пов'язані з атаками на інформаційні системи. Сюди належать як несанкціонований доступ до інформаційних систем, зокрема систем управління енергетичною інфраструктурою, так і умисне порушення їхньої роботи. Кібератаки на енергетичні мережі можуть бути кваліфіковані як злочини проти національної безпеки, які передбачають тривалі великі штрафи, терміни ув'язнення, а також менше суворі заходи відповідальності.

Директива також зобов'язує країни-члени ввести кримінальну відповідальність за використання так званих бот-мереж для здійснення атак на критичні енергетичні системи. Використання бот-мереж може бути спрямоване на масштабні кібератаки, наприклад, DDoS-атаки (розподілені атаки на відмову в обслуговуванні), які можуть паралізувати роботу енергетичних компаній або порушити роботу електромереж [2].

Ще одним важливим документом Європейського Союзу, який стосується кримінальної відповідальності за порушення у сфері енергетичної безпеки, а саме – з боротьбою щодо маніпуляцій на енергетичних ринках є Регламент (ЄС) № 1227/2011 про доброчесність та прозорість на оптовому енергетичному ринку (Regulation on Wholesale Energy Market Integrity and Transparency, REMIT). Українська система моніторингу та аналізу законодавства «ЛІГА ЗАКОН» визначає, що: «Регламент REMIT – це набір європейських правил та практик, який спрямований на попередження зловживань на оптових енергетичних ринках та який передбачає відповідальність за маніпуляції учасників оптових енергетичних ринків» [3].

Основні положення регламенту REMIT полягають у:

1) Забороні інсайдерської торгівлі, що полягає в використанні внутрішньої (тобто публічно недоступної) інформації для отримання певної переваги на енергетичних ринках;

2) зобов'язанні до звітування та прозорості. Учасники енергетичних ринків повинні надавати звіти про свої операції на ринках енергії, щоб забезпечити прозорість і запобігти маніпуляціям;

3) забороні маніпуляцій на оптових енергетичних ринках. Регламент забороняє маніпуляції на ринках енергії, які можуть впливати на ціни або стабільність постачання енергії. Включено дії, які вводять в оману учасників ринку або навмисно спотворюють ринкові ціни (використання неправдивої інформації, яка може вплинути на рішення інших учасників ринку, приховування фактичних даних про обсяг виробленої енергії або потужностей для створення штучного дефіциту або навмисне спотворення ціни чи завищення ціни);

4) встановленні суворої кримінальної відповідальності за порушення. Порушення положень REMIT, зокрема маніпуляції ринками або інсайдерська торгівля, можуть призвести до кримінальної відповідальності. Держави-члени ЄС повинні передбачати відповідні санкції за такі дії, включаючи: величезні штрафи, які відповідають розміру завданої шкоди або потенційних вигод, отриманих через маніпуляції. Також передбачається позбавлення волі для осіб, що брали участь у серйозних правопорушеннях на ринку, таких як системні маніпуляції цінами або зловживання ринковою владою [4].

11 квітня Європарламент та Рада ЄС прийняли Регламент (ЄС) 2024/1106, яким було внесено правки до регламентів (ЄС) 1227/2011 та (ЄС) 2019/942 з метою покращення захисту від маніпуляцій на оптових енергетичних ринках, так званий REMIT II [5].

Також даний регламент покликаний підвищити ефективність нагляду та розслідувань випадків зловживань на ринках енергії, що має критичне значення для енергетичної безпеки ЄС, а також прозорість на цих ринках. Основними аспектами Регламенту (ЄС) 2024/1106 є: вдосконалення моніторингу та співпраці, гармонізація з законодавством країн-членів ЄС, посилення боротьби з маніпуляціями на ринку, введення жорсткіших санкцій за порушення, що включає кримінальну відповідальність. Це стосується як фізичних так і юридичних осіб, причетних до зловживань, і може включати великі штрафи та позбавлення волі.

Регламент REMIT II є важливою складовою для забезпечення енергетичної безпеки в ЄС, запобігаючи економічним злочинам, які можуть дестабілізувати енергетичні ринки та поставити під загрозу постачання енергії та екологічні аспекти [6].

Щодо кримінальної відповідальності за правопорушення у сфері енергетичної безпеки на рівні національних

законодавств країн-членів Європейського Союзу існують певні особливості, хоч в більшій мірі, їх законодавство гармонізоване. Так, у Німеччині кримінальна відповідальність за маніпуляції на енергетичному ринку регулюється німецьким Законом про енергетичну промисловість (Energiewirtschaftsgesetz, EnWG) та Законом про торгівлю цінними паперами (WpHG). Відповідно до них, ринкові маніпуляції, включаючи введення в оману через фіктивні транзакції чи поширення неправдивої інформації, караються штрафами або позбавленням волі до 5 років, а в серйозних випадках – до 10 років [7].

У Франції кримінальне законодавство, зокрема Кодекс про енергетику, передбачає покарання за маніпуляції на енергетичних ринках. Французький регулятор RTE має повноваження контролювати транзакції та застосовувати санкції за неправомірні дії. За серйозні порушення передбачено штрафи та ув'язнення до 7 років [8].

В Іспанії Кримінальний кодекс передбачає жорсткі покарання за маніпуляції на енергетичних ринках, включаючи великі штрафи та позбавлення волі до 8 років. Регулятор CNMC контролює діяльність на ринку енергоресурсів, забезпечуючи дотримання REMIT та REMIT II і інших законодавчих норм [9].

Варто зазначити, що Україна зробила важливий крок на зустріч до гармонізації вітчизняного законодавства з Регламентом REMIT, та інших нормативно-правовими актами Європейського Союзу, прийнявши у 2023 році закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання зловживанням на оптових енергетичних ринках». Відповідно до цього закону, були розширені повноваження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП) – регулятора у сфері енергетики, шляхом наділення комісії додатковими функціями та інструментами для виявлення, розслідування та покарання за маніпуляції на енергетичному ринку. Окрім цього, даний закон вводить відповідальність за інсайдерську торгівлю та маніпуляції на енергетичних ринках, забезпечує прозорість інформації та міжнародної співпраці шляхом посилення співпраці з європейськими енергетичними регуляторами та органами для забезпечення координації у розслідуванні випадків транскордонних маніпуляцій на ринках енергії [10].

Крім цього, в рамках гармонізації українського законодавства з законодавством країн-членів Європейського Союзу, було прийнято закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення залучення інвестицій та запровадження нових фінансових інструментів», яким було доповнено Кримінальний кодекс України статтею 222² «Маніпулювання на енергетичному ринку» [11]. Відповідно до цієї статті введена кримінальна відповідальність для боротьби з правопорушеннями, пов'язаними з маніпуляціями на енергетичних ринках, зокрема оптовими ринками електроенергії та газу. Дана стаття є потрібним інструментом для регуляторів та правоохоронних органів у боротьбі зі зловживаннями на енергетичних ринках. Вона посилює контроль за діями великих учасників ринку, таких як енергетичні компанії-монополісти, що можуть впливати на ціни встановлені ринком чи створювати штучний дефіцит так потрібної в даний час державі енергії [12].

Висновки. Враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що законодавство країн-членів Європейського Союзу гармонізоване як на загальносоюзному рівні, так і на національному рівні. У Директивах і Регламентах ЄС існує єдиний підхід до кримінальної відповідальності за правопорушення у сфері енергетичної безпеки. Дані документи досить чітко і повно визначають перелік порушень, протидію цьому порушенням, а також відповідальність, яка має бути понесена за ці порушення. Окрім цього, законодавство ЄС встановлює чіткі рамки для кримінальної відповідальності за правопорушення у сфері енергетичної безпеки, охоплюючи кіберзлочини, фізичні загрози та економічні злочини на енергетичних ринках. Важливою частиною законодавства ЄС є також співробітництво між країнами-членами в сфері боротьби з енергетичними злочинами. З огляду на вищесказане, стає зрозуміло, що в правовій системі Європейського Союзу законодавство постійно вдосконалюється у зв'язку з швидкими змінами які відбуваються в геополітичному та енергетичному контексті. Україна, взявши курс на євроінтеграцію і гармонізацію свого законодавства з законодавством Європейського Союзу, поступово робить дуже важливі кроки для досягнення цієї мети, приймаючи необхідні закони.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про про ідентифікацію і визначення європейських критичних інфраструктур та оцінювання необхідності покращення їх охорони та захисту: Директива Ради Європейського Союзу 2008/114/ЄС від 8 грудня 2008 року. Ст. 1, 2, 3, 4 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_002-08#Text (дата звернення 11.09.2024 р.).
2. Directive 2013/40/EU of the European Parliament and of the Council of 12 August 2013 on attacks against information systems and replacing Council Framework Decision 2005/222/JHA URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013L0040> (дата звернення 13.09.2024 р.).
3. Регламент REMIT: прийнято Закон про запобігання зловживанням на оптових енергетичних ринках / ЛІГА ЗАКОН URL: <https://ips.ligazakon.net/document/EN231298> (дата звернення 13.09.2024 р.).
4. Про добросовісність та прозорість на оптовому енергетичному ринку: Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 1227/2011 від 25 жовтня 2011 року / Офіційний Вісник Європейського Союзу L326/1 Ст. 3-8,13, 15, 18 URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEE/es-12272011.pdf> (дата звернення 16.09.2024 р.).
5. Оновлений REMIT обіцяє кращий захист від зловживань. DiXi Group. URL: <https://dixigroup.org/comment/onovlenyj-remit-obiczayayekrashhyj-zahyst-vid-zlovzhyvan/> (дата звернення 17.09.2024 р.).
6. Regulation (EU) 2024/1106 of the European Parliament and of the Council of 11 April 2024 amending Regulations (EU) No 1227/2011 and (EU) 2019/942 as regards improving the Union's protection against market manipulation on the wholesale energy market PE/103/2023/REV/1 URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L_202401106 (дата звернення 18.09.2024 р.).
7. BaFin. Market manipulation as a criminal offence. [Електронний ресурс]. – URL: [https://www.bafin.de/EN/Aufsicht/BoersenMaerkte/Emittentenleitfaden/Modul3/Kapitel3/Kapitel3_9/kapitel3_9_node_en.html#:~:text=Intentional%20cases%20of%20manipulation%20that,section%20119%20\(1\)%20no.](https://www.bafin.de/EN/Aufsicht/BoersenMaerkte/Emittentenleitfaden/Modul3/Kapitel3/Kapitel3_9/kapitel3_9_node_en.html#:~:text=Intentional%20cases%20of%20manipulation%20that,section%20119%20(1)%20no.) (дата звернення 20.09.2024 р.).
8. Energy Regulatory Commission (CRE). Overview of French market abuse regulations. – URL: <https://www.cre.fr/en/electricity/wholesale-electricity-market/wholesale-electricity-market.html> (дата звернення 20.09.2024 р.).
9. Pinsent Masons. Criminal sanctions for market abuse on the way as European member states approve proposals. – URL: <https://www.pinsentmasons.com/out-law/news/eu-market-abuse-regulations> (дата звернення 20.09.2024 р.).
10. Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання зловживанням на оптових енергетичних ринках: Закон України від 10.06.2023 р. № 3141-IX/ Відомості Верховної Ради (ВВР), 2023, № 77, ст. 270.
11. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення залучення інвестицій та запровадження нових фінансових інструментів: Закон України від 01.01.2024 № 738-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-20#n3268> (дата звернення 22.09.2024 р.).
12. Кримінальний Кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 23.09.2024).